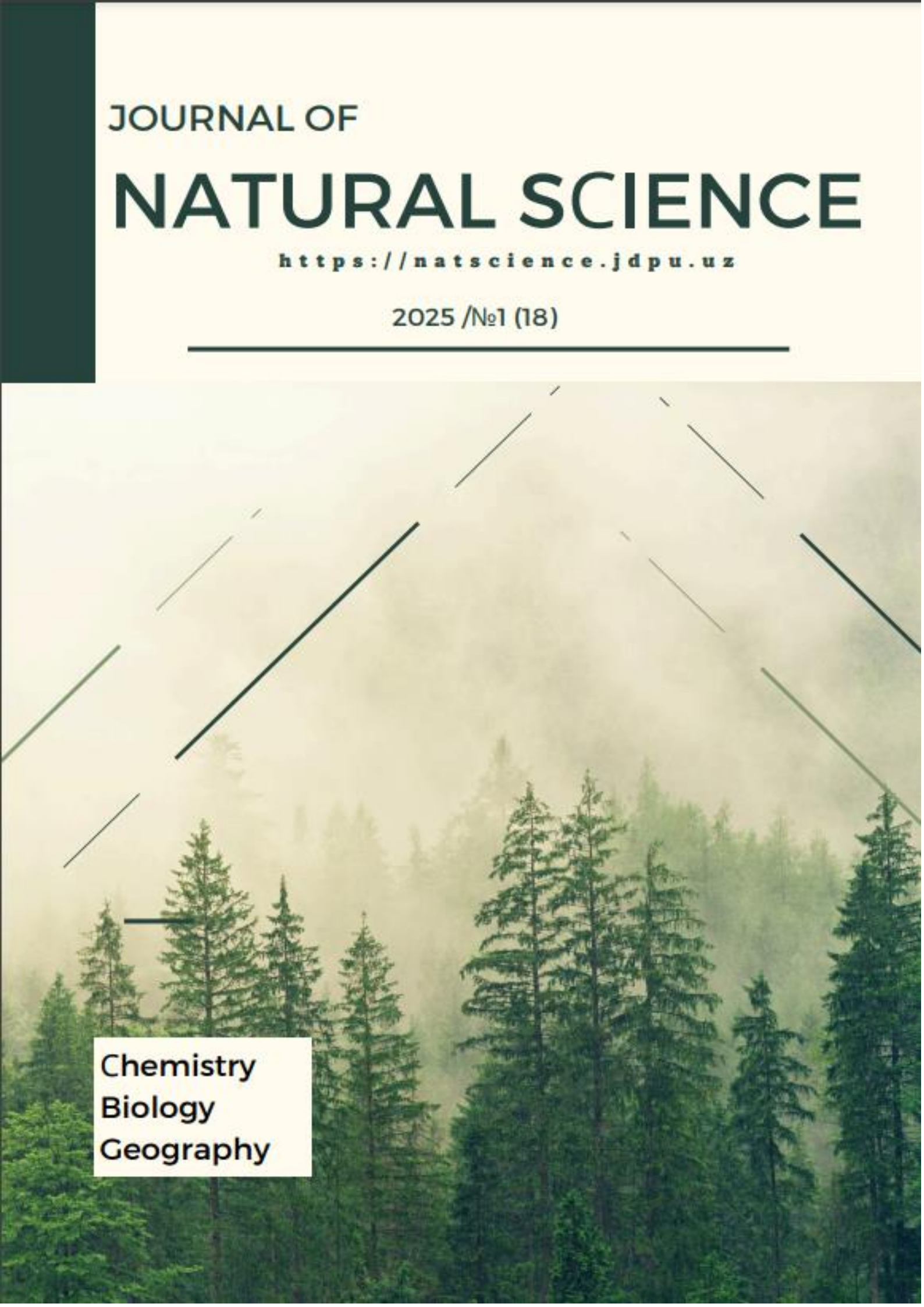

JOURNAL OF

NATURAL SCIENCE

<https://natscience.jdpu.uz>

2025 /№1 (18)

The cover features a misty forest scene with tall evergreen trees. Several diagonal lines, some solid and some dashed, are overlaid on the image. A white box in the bottom left corner contains the text 'Chemistry', 'Biology', and 'Geography'.

Chemistry
Biology
Geography

<u>TAHRIR HAY’ATI</u>	<u>TAHRIRIYAT A’ZOLARI</u>
Bosh muharrir Yaxshiyeva Z.Z. k.f.d., professor	<u>Bosh muharrir</u> Yaxshiyeva Zuhra Ziyatovna k.f.d., professor <u>Tahririyat a’zolari:</u> 1. Yaxshiyeva Z.Z. – k.f.d., professor JDPU. 2. Shilova O.A. – k.f.d., professor I.V. Grebenshikov nomidagi Rossiya FA Silikatlar kimyosi instituti. 3. Markevich M.I. – f.m.f.d., professor Belarussiya FA. 4. Elbert de Josselin de Jong – professor, Niderlandiya. 5. Anisovich A.G. – f.m.f.d., professor Belarussiya FA. 6. Kodirov T. – k.f.d., professor TKTI. 7. Abduraxmonov E. – k.f.d., professor SamDU. 8. Nasimov A. – k.f.d., professor SamDU. 9. Smanova Z.A. – k.f.d., professor O’zMU. 10. Mavlonov X. – b.f.d., professor JDPU. 11. Usmanova X.U. – professor URUXU. 12. Qutlimurodova N.X. – k.f.d., dotsent O’zMU. 13. Nuraliyeva G.A. – dotsent O’zMU. 14. Sultonov M.M. – k.f.d., dotsent JDPU. 15. Xudanov U.O. – t.f.n., dotsent JDPU 16. Murodov K.M. – dotsent SamDU. 17. Abduraxmonov G’.– dotsent O’zMU. 18. Yangiboyev A. – k.f.f.d., (PhD), dotsent O’zMU. 19. Xakimov K.M. – g.f.n., professor v/b. JDPU. 20. Azimova D.E. – b.f.f.d., (PhD) dotsent. JDPU. 21. G’o’dalov M.R. – g.f.f.d., (PhD), dotsent JDPU. 22. Ergashev Q.X. – dotsent TDPU. 23. Orziqulov B. – k.f.f.d., (PhD) O’zMU. 24. Kutlimurotova R.H.-SVMUTF 24. Xamrayeva N. – dotsent JDPU. 25. Rashidova K. – dotsent JDPU. 26. Inatova M.S. – dotsent JDPU.
Muassasa Jizzax davlat pedagogika universiteti	
Jurnal 4 marta chiqariladi (har chorakda)	
Jurnalda chop etilgan ma’lumotlar aniqligi va to’g’riligi uchun mualliflar mas’ul.	
Jurnaldan ko’chirib bosilganda manbaa aniq ko’rsatilishi shart.	

Jizzax davlat pedagogika universiteti Tabiiy fanlar fakulteti

Tabiiy fanlar Journal of Natural Science-elektron jurnali

<https://natscience.jdpu.uz>

**THYMUS VULGARIS O'SIMLIGINING XALQ XO'JALIGIDAGI
AHAMIYATI**

Erkinova Nargiza O'tkir qizi-magistr talabasi

Annotatsiya. *Thymus vulgaris* (togʻ jambili) dorivor oʻsimlik boʻlib, xalq xoʻjaligida keng qoʻllaniladi. U oziq-ovqat, farmatsevtika, kosmetika va qishloq xoʻjaligida antibakterial, dezinfeksiyalovchi, konservant va efir moyi manbai sifatida muhim ahamiyatga ega.

Tayanch soʻzlar: *Thymus vulgaris*, togʻ jambili, dorivor oʻsimlik, antibakterial, dezinfeksiyalovchi, efir moyi, oziq-ovqat, farmatsevtika, kosmetika, qishloq xoʻjaligi.

Аннотации. *Thymus vulgaris* (чабрец) – это лекарственное растение, широко используемое в народном хозяйстве. Оно имеет важное значение в пищевой, фармацевтической, косметической и сельскохозяйственной отраслях как антибактериальное, дезинфицирующее средство и источник эфирного масла.

Ключевые слова: *Thymus vulgaris*, чабрец, лекарственное растение, антибактериальное, дезинфицирующее, эфирное масло, пищевая промышленность, фармацевтика, косметика, сельское хозяйство.

Annotation. *Thymus vulgaris* (thyme) is a medicinal plant widely used in various industries. It plays a significant role in food, pharmaceutical, cosmetic, and agricultural sectors as an antibacterial, disinfectant, preservative, and a source of essential oil.

Key words: *Thymus vulgaris*, thyme, medicinal plant, antibacterial, disinfectant, essential oil, food industry, pharmaceuticals, cosmetics, agriculture.

Thymus vulgaris oʻsimligi efir moylari, timol va karvakol kabi faol moddalarga boy. Mana shu afzalliklar borligi uchun, togʻ jambili oʻsimligidan turi kasalliklarni davolashda foydalanilgan. Asrlar mobaynida anʻanaviy tibbiyotning turli sohalarida qoʻllanilgan. Oʻsimlik tarkibidagi efir moyi antibakterial, antifungal va antiviral xususiyatlarga ega. U koʻplab mikroob va potagenlarga qarshi samarali kurashadi,

shu jumladan bakteriyalar va zamburug'larga qarshi. *Thymus vulgaris* o'simligi ikki yoki uch ming yildan ortiq vaqt davomida turli maqsadlarda foydalanib kelinmoqda. Miloddan avvalgi 3-2 asrlardan buyon yunonlar va rimliklar tomonidan tibbiy va diniy maqsadlarda ishlatilgan. Bundan tashqari dorivorlik xususiyatlari bilan qadimgi Misr, Xitoy va Hindistonda ham tanilgan. Bugungi kunga kelib esa uni iste'mol qilish va dori sifatida qo'llash mumkin. Shuni ham aytish joizki, tog' jambili nafas olish tizimi kasalliklari, hazm sistemasi, yallig'lanish va og'riqlar va immunitetni kuchaytirishda ham foydali o'simlikdir.

Thymus vulgaris yoki tog' jambili deb nomlanuvchi ushbu o'simlik Yalpizdoshlar oilasiga mansub aromatik va ko'p yillik [gullaydigan o'simlik](#). Janubiy Yevropada vatani bo'lgan *Thymus vulgaris* hozirgi kunda butun dunyo bo'ylab tarqalgan. O'simlik qurg'oqchil iqlimda va soyasiz joylarda va yaxshi qurutilgan tuproqlarda yaxshi o'sadi, bu odatda ko'plab o'simliklar uchun mos kelmaydi. U bir nechta mayda gullarga ega qisqa va buta o'simlik sifatida ko'rinadi. Odatda barglari tarkibidagi o'simlik ekstraktlari, o'simlik moyi va oleorezinlar uchun bir necha mamlakatlarda tijorat maqsadlarida yetishtiriladi. *Thymus vulgaris* yoqimli aromatikligi tufayli oziq-ovqat sanoatida xushbo'ylashtiruvchi vosita sifatida qo'llaniladi. Bundan tashqari, go'sht, tovuq va baliqni saqlash uchun ishlatilib, gullari bezak maqsadlarida foydalaniladi. Bundan tashqari, parfyumeriya va kosmetika sanoatida ham o'ziga xos hid uchun ushbu o'simlik alohida ajralib turadi.

Thymus vulgaris (tog' jambili) xalq xo'jaligida keng qo'llaniladi. Dorivorlik xususiyatlari qadim zamonlardan ma'lum. Uning barglari antiseptik xususiyatga ega bo'lib, bronxitni davolashda suyuqlik shaklida ishlatiladi. *Thymus vulgaris* nafas yo'llari kasalliklarini davolashda choy va damlama sifatida qo'llaniladi va u revmatizm, teri kasalliklari va shamollashni davolashda ishlatiladi. Shuningdek, tog' jambilidan olingan efir moyi kuchli antimikrob xususiyatlarga ega bo'lib, farmatsevtika va oziq-ovqat sanoatida tabiiy antiseptik sifatida foydalanish imkoniyatini beradi. Shuningdek, Tog' jambili xushbo'y ziravor sifatida keng qo'llaniladi. Uning mayda, xushbo'y barglari go'sht, baliq, sabzavot taomlari va

sho‘rvalarga lazzat qo‘shish uchun ishlatiladi. Shuningdek, u konservalashda ham qo‘llaniladi. Tog‘ jambilining efir moyi oziq-ovqat mahsulotlarini tabiiy konservant sifatida ishlatiladi, chunki u oziq-ovqatdagi bakteriyalar va mog‘orlarning o‘shini to‘xtatadi. U pishloq, kolbasa mahsulotlari va tuzlangan mahsulotlar uchun xushbo‘ylik beruvchi modda sifatida ishlatiladi. Ushbu o‘simlikdan olinadigan efir moyi kosmetika mahsulotlarida, xususan, soch va bosh terisini parvarishlash vositalarida ishlatiladi. Uning tozalovchi va tinchlantiruvchi xususiyatlari yog‘li terini yaxshilashga yordam beradi. Tog‘ jambilidan olingan efir moyi parfyumeriya va aromaterapiyada keng qo‘llaniladi. U stressni kamaytiruvchi, immunitetni oshiruvchi va dam olishga yordam beruvchi vosita sifatida ishlatiladi. Qishloq xo‘jaligida Tog‘ jambili asalarichilikda ham ahamiyatga ega, chunki uning gullari asalarilar uchun yaxshi nektar manbai hisoblanadi. Shuningdek, u tuproqni eroziyadan himoya qilish va boshqa o‘simliklar uchun yaxshi qo‘shni bo‘lishi mumkin. Tog‘ jambili hayvonlar uchun ozuqaga qo‘shimcha sifatida ishlatilishi mumkin. Bu ozuqa hazm qilishni yaxshilashga, shuningdek, parazitlarga qarshi kurashishga yordam beradi. Tog‘ jambili tuproqning sifatini yaxshilaydi, o‘z ildiz tizimi orqali tuproqni boyitadi va uning suvni ushlab qobiliyatini oshiradi. Shuningdek, bu o‘simlik degradatsiyaga uchragan yerlarda qayta tiklash o‘simligi sifatida ham ishlatiladi. Bu o‘simlikning ko‘p qirraliligi uni nafaqat xalq xo‘jaligida, balki ekologik barqarorlikni ta‘minlashda ham muhim qiladi. Shunday qilib, *Thymus vulgaris* xalq xo‘jaligining turli sohalarida muhim o‘rin tutadi.

Adabiyotlar ro‘yxati:

1. NCSU Plants Database – *Thymus vulgaris* haqida umumiy ma’lumotlar:
<https://plants.ces.ncsu.edu/plants/thymus-vulgaris>
2. PubMed Central (PMC) – *Thymus vulgaris* efir moyining antimikrob xususiyatlari:
<https://pmc.ncbi.nlm.nih.gov/articles/PMC4391421>
3. Missouri Botanical Garden – Tog‘ jambilining oziq-ovqat va dorivor xususiyatlari:

<https://www.missouribotanicalgarden.org/PlantFinder>

4. Olive Tree People – Thymus vulgaris efir moyining kosmetika sanoatidagi qo‘llanilishi:

<https://us.olivetreepeople.com>

5. ResearchGate – Tog‘ jambilining qishloq xo‘jaligidagi ekologik foydalari:

<https://www.researchgate.net>

6. Books on Essential Oils and Aromatherapy – Tog‘ jambilining efir moyi haqida batafsil: “Essential Oils Desk Reference”, “The Complete Book of Essential Oils and Aromatherapy”

7. O‘zbekiston Botanika Instituti maqolalari – Tog‘ jambilining mahalliy dorivor o‘simlik sifatidagi ahamiyati. (O‘zbekiston ilmiy jurnallaridan qidiruv zarur).